

УДК 738.3

Задорожна Катерина Костянтинівна
молодша наукова співробітниця
відділу науково-методичної роботи,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)
ekkon17@gmail.com

Kateryna K. Zadorozhna
research associate,
Scientific Methodical Department,
The National Museum of Ukrainian History
(Kyiv, Ukraine)

**КУЛЬТОВІ ПРЕДМЕТИ КИЄВО-МЕЖИГІРСЬКОЇ ФАЯНСОВОЇ ФАБРИКИ
У ФОНДОВІЙ КОЛЕКЦІЇ “КЕРАМІКА” НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

**CULT OBJECTS OF THE KYIV-MEZHYHIRIA FAIENCE FACTORY IN THE FUND COLLECTION
“CERAMICS” OF THE NATIONAL MUSEUM OF UKRAINIAN HISTORY**

Анотація

У повідомленні здійснено огляд культових предметів Києво-Межигірської фаянсової фабрики з колекції Національного музею історії України, які ще не стали предметом спеціального дослідження через розпорошеність колекції. Ці предмети були прикладом для наслідування західноєвропейських тенденцій виконання сакральних виробів, які одночасно є свідченням тяжіння до народної декоративності та до власного розуміння зображення Бога. За результатами дослідження визначено назви, типології, розміри та складено опис предметів завдяки важливим науковим розвідкам дослідників на означену тему. Потрібним і важливим є подальше дослідження історії побутування предметів згаданого сегмента та визначення їхніх власників.

Ключові слова: ікони, хрести, писанки, Києво-Межигірська фаянсова фабрика, фаянс.

Summary

This report presents an overview of the cult objects of the Kyiv-Mezhyhiria faience factory of the collection of the National Museum of Ukrainian History, which due to the dispersion of the collection still haven't become the subject of special studies. These objects are examples of imitation of the Western European tendencies of making of the sacral objects, which at same time illustrate interest in the folk decorative art and to original understanding of the image of God. According to the results of the study, the names, typologies, sizes and description of the exhibits are defined due to the important studies on this topic. Further investigation of the history of the objects of this segment and identification of their owners are desired and important.

Key words: icons, crosses, Easter eggs, Kyiv-Mezhyhiria faience factory, faience.

Дослідження присвячене колекції предметів сакрального сегмента Києво-Межигірської фаянсової фабрики (далі – КМФФ) із зібрання Національного музею історії України (далі – НМІУ), які раніше не досліджувалися.

Києво-Межигірський фаянс постійно привертав увагу науковців. Багато дослідників різних спеціальностей (історики, мистецтвознавці, культурологи, реставратори) присвятили цим виробам чимало своїх публікацій. П. Мусієнко, О. Іванова займалися історичним дослідженням, виявленням особливостей художнього стилю цього фаянсу. А. Ф. Петрякова, О. Школьна, А. Колупаєва та А. Ферчук вивчали формоутворення та обробку фаянсових виробів фабрики, досліджували саме культові речі КМФФ.

Завданням статті є атрибуція культових виробів, які знаходяться у фондівій колекції НМІУ. Важливим є виконання низки практичних завдань, а саме – визначення розмірів, матеріалів, техніки виконання та технології культових предметів у зібранні НМІУ.

Межигірська кераміка була знаним брендом XIX ст. та залишається такою і нині. Зібрання церковно-культового призначення києво-межигірського фаянсу доповнює уявлення про асортимент виробів цієї мануфактури¹.

Особливу цінність колекції декоративно-ужиткового мистецтва становить унікальний сегмент продукції фабрики: напестольні хрести, великодні яйця, лампади та хатні ікони, які упродовж 1827–1850-х рр. виготовляла КМФФ для церковного вжитку та поява яких зумовлена потребами Межигірського та інших тогочасних монастирів².

¹ Колупаєва А. В. До вивчення предметів з фаянсу та фарфору церковного призначення в Україні // Народознавчі зошити. – 2009. – № 3–4. – С. 401–417 / [Електронний ресурс]: Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nazo_2009_3-4_14 (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

² Школьна О. Хрести в художній культурі Києво-Межигірської фаянсової фабрики: Ансамблі свхаристичних всенощників, настінні Розп'яття, напестольні “Голгофи” // Мистецтвознавство України. – 2014. – Вип. 14. – С. 95–104 / [Електронний ресурс]: Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2014_14_15 (дата звернення 21.12.2018). – Назва з екрана.

Відомо, що у першій пол. XIX ст. КМФФ виготовляла цілі ансамблі, набори церковного начиння. Нині ці культові вироби становлять унікальний сакральний сегмент продукції зазначеної фабрики, який ще повною мірою не досліджувався, наприклад, історія побутування вказаних експонатів вимагає додаткового вивчення.

На сьогодні у фондах НМІУ зберігається понад 40 ікон, лампад, великодніх яєць та хрестів.

Примітно, що певні культові речі з колекції НМІУ стали першими експонатами художньо-промислового відділу Музею старожитностей та мистецтв. Завдячувати цим треба першому директору музею – М. Ф. Біляшівському, який у подальшому займався інвентаризацією предметів, а також Д. М. Щербаківському, який здійснював опис предметів. Вони відшукували вироби фабрики під час експедицій у Межигір'ї або ж купували їх у антикварів³.

У часописі “Искусство. Живопись. Графика. Художественная печать” київського видавництва С. В. Кульженка (№ 6–7 за 1911 р.), у розділі, присвяченому межигірському фаянсу, предмети цього типу описують так: “Дуже гарно виконані лампади та писанки. То з яскравим веселим мажорним акордом білих, жовтих та блакитних тонів, то з м'якою сутінковою гаммою блакитно-синіх візерунків на сірому тлі, трохи пожвавленому радісною ноткою зеленої візерунчастої облямівки, головним чином, поліхромних хрестів із намальованими фігурами розіп'ятого Христа, а також образів, які часом відтворюють цілі картини на євангельські сюжети”⁴.

Також у згаданому джерелі зазначається, що більшість цих робіт релігійного змісту не є кращими зразками межигірського виробництва⁵.

Асортимент культових виробів КМФФ був досить значим⁶ та різноманітним, здебільшого орієнтованим на масового споживача; вишуканіші речі виготовлялися на індивідуальні замовлення⁷.

Межигірська кераміка викликала захоплення в різних верств населення, але більшість поціновувачів належали до дворянства, дрібної шляхти, військової еліти. Відомими шанувальниками виробів КМФФ були родини Ханенків, Грушевських та колекціонери – М. Трифонов, О. Кузнецов, О. Гансен.

Промисловець і меценат О. Гансен, зокрема, досліджував власне зібрання межигірського фаянсу, яке вважалося найповнішим і найкоштовнішим. Підсумком діяльності колекціонера став складений ним опис маркування виробів.

У колекції О. Гансена на поч. XX ст. перебувало 30 лампад, на 1919 р. – вже 91 лампада та 15 хрестів. У зібранні НМІУ нині наявні сім хрестів⁸.

Цілком імовірно, що сакральний сегмент керамічної колекції НМІУ становлять і вироби КМФФ, які належали іншим відомим колекціонерам.

За даними Ф. Петрякової, комісія (у складі якої був М. Біляшівський) придбала у відомого колекціонера М. Трифонов 34 керамічні лампади, 32 писанки, 10 хрестів, 12 ікон⁹. У НМІУ зберігаються 26 лампад (інв. №№ К-464-466, 468-476, 478-483 та 485-492).

У 1925 р. на організованій М. Біляшівським Виставці фаянсових і порцелянових виробів Києво-Межигірської фаянсової фабрики, яка відбувалася у Всеукраїнському історичному музеї імені Т. Шевченка, ці предмети експонувалися в окремій VII вітрині. Спеціально до виставки видали каталог із коротким переліком експонатів¹⁰.

У архіві Національного музею українського народного декоративного мистецтва зберігаються фотографії із цієї виставки. На одній із них добре видно вітрину VII, де представлено майже весь асортимент культових виробів¹¹. Розглянемо детальніше згадану колекцію НМІУ на прикладі ікон, писанок та хрестів.

Києво-межигірські “хатні” (прямокутні, вертикальні) фаянсові ікони мали величезний попит, очевидно, викликаний як їхніми утилітарними, так і художніми якостями. За розмірами ікони варіюються від 21,5×20,2 до 30,5×27,4 см¹².

Межигірські ікони зазвичай не мають написів із датами і будь-яких пристосувань для кріплення. Цілком можливо, що вони використовувалися як храмові нап্রেстольні образи¹³.

Ікони з фаянсу виготовляли на КМФФ в 1840–1850 рр. Розміщені в медальйоні пластичні зображення доповнювалися

3 Ферчук А. М. Порцеляна і фаянс у збірці Національного музею історії України // Київська старовина. – 1999. – № 4. – С. 89–99.

4 Переклад з російської здійснено авторкою повідомлення.

5 Искусство: живопись, графика, художественная печать / [ред.-изд. В. С. Кульженко]. – Киев: [Тип. В. С. Кульженко]. – 1911. – № 6–7. – С. 255–270 / [Электронный ресурс]: Публічна бібліотека імені Лесі Українки міста Києва. – Режим доступа: <http://luki.kiev.ua/elib/index.php/i/834-iskusstvo-kiev-67-1911> (дата обращения: 14.12.2018). – Название с экрана.

6 Виставка фаянсових та порцелянових виробів Києво-Межигірської фабрики: каталог. – Київ: Всеукр. історич. музей ім. Т. Шевченка, 1925. – С. 2.

7 Петрякова Ф. Фаянсові хрести, лампади, хатні ікони Києво-Межигір'я (1840–1850) // Історія релігій в Україні. Праці XI-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16–19 травня 2001 р.). – Кн. II. – Львів: Логос, 2001. – С. 337–343.

8 Іванова О. Межигірський фаянс XIX ст. в колекції Національного музею історії України // 100 років колекції Державного музею українського народного декоративного мистецтва: Науковий збірник за матеріалами конференції. – Київ, АртЕк, 2002. – С. 95–104.

9 Петрякова Ф. Вказ. праця; Іванова О. До історії формування колекції виробів Києво-Межигірської фаянсової фабрики (до 140-річчя з дня народження М. Ф. Біляшівського) // Могилянські читання 2007 р. Збірник наукових праць: Музейники XX століття – дослідники української сакральної культури / НКПІКЗ: ред. рада В. Колпакова та ін. – Київ: Фенікс, 2008. – С. 33–44.

10 Школьна О. В. Колекція Межигірського художнього фаянсу із Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка за матеріалами виставки 1925 р. // Науковий вісник Національного музею історії України. – 2017. – Вип. 2. – С. 153–165 / [Електронний аналог друкованого видання]. – Режим доступу: <http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/136/119> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

11 Національний музей українського народного декоративного мистецтва. – Ф. 1. – Оп. 3. – Спр. 4. – Од. 13. – Арк. 1.

12 Петрякова Ф. Фаянсові хрести, лампади, хатні ікони Києво-Межигір'я (1840–1850) // Історія релігій в Україні. Праці XI-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16–19 травня 2001 р.). – Кн. II. – Львів: Логос, 2001. – С. 337–343.

13 Ферчук А. М. Вказ. праця. – С. 89–99.

розписом із використанням яскравих кольорів, підведенням рис обличчя святих (брови, очі, вуста), елементами традиційного рослинного орнаменту. Знавці академічного мистецтва таке стилістичне виконання виробів кваліфікують як “розмальовки”.

Рельєфи центрального поля та рамка конформувалися штампом у процесі їх виготовлення¹⁴.

Ікони “Воскресіння” та “Ісус Христос” – однотипні та відрізняються переважно колоритом і рельєфним оформленням рам. За розмірами вони подібні до аналойних невеликих ікон. Ікони (інв. №№ К–502, 504 та 505) композиційно успадкували західний варіант іконографії “Повстання Христа з гробу”, де оголена фігура Христа представлена в гіматії, в сяючому ореолі – символі слави, та ледь помітній мандорлі (сйіві від постаті), в руці в Ісуса прапор із зображенням хреста. Обабіч фігури Христа, по всьому полю ікони, – символічне зображення неба з купчастих хмар, ліворуч та праворуч – зображення стилізованих дерев. Віко труни відсунуте, біля труни стоїть ангел у ореолі та два охоронці в римських обладунках зі списами та щитами.

На іконі (інв. № К–505, рис. 1) у кутах прапора вписано абrevіатуру Києво-Межигірської фаянсової фабрики – літери “К”, “М”, “Ф”, “Ф”.

Рамка ікони декорована рельєфним орнаментом із пальмет. Кути ікони прикрашені невеликими рельєфними розетками із чотирипелюстковою квіткою. На нижньому краї ікони – надпис: “ВОСКРЕСЬНІЄ ГОСПОДЇ НЇШЕГО ІЙСЇ ХРИСТЇ”. Отвору для підвішування немає.

Ікони із зображенням Ісуса Христа (інв. №№ К–501 та 503) мають західноєвропейські прототипи. В центральному полі в медальйоні – рельєфне погруддя Ісуса Христа в накидці, з підведеними рисами обличчя: бровами, очима, вустами. Рельєфи центрального поля та рамка ікони сформовані штампом у процесі виготовлення. Ажурна “картинна” рама розписана яскравими поліхромними глазурями, кути ікони прикрашені невеликими рельєфними стилізованими мушлями. Ікона (інв. № К–503) цікава тим, що має у верхньому куті отвір для підвішування¹⁵.

Окрім ікон, великого поширення набули й писанки КМФФ.

Колекцію керамічних писанок, або, як їх називали в реєстрах, “пасхальних яєць” НМІУ під час Другої світової війни вивезли до Німеччини й повернули до музею в 1948 р.¹⁶. Точне датування писанок невідоме. Їх випуск на КМФФ почався в 1817–1822 рр. та тривав до 1850-х рр.

У другій пол. 1820-х рр. писанки виготовляли поштучно. В 1830–1840-х рр. “пасхальні яйця” почали випускати масовим накладом. Ці вироби переважно нагадували про дванадцять великих свят та християнські мотиви: “Розп’яття”, “Воскресіння”, “Всевидаче Око”, “Святий Миколай”, “Чаша”, “Хрест страстей Господніх”¹⁷.

Розміри межигірських писанок із колекції НМІУ варіюються в межах 3–8 см. Вони мають характерний для таких предметів із порцеляни й фаянсу наскрізний отвір, у який протягувалася стрічка з бантом унизу й петлею угорі.

Розпис виконували по глазурі, рідше – підглазурно. Трапляються писанки, вкриті перламутровим люстром. Ці предмети цікаві своєю системою декорування, що успадкувала традиційне для народного мистецтва членування по горизонталі та вертикалі (інв. № К–537).

Більшість великодніх яєць, випущених на КМФФ, прикрашені п’яти- або восьмираменними (Віфлеємськими) зірками (інв. № К–528), лінійним відведенням, геометричними візерунками (інв. № К–537), мотивами виноградної лози (інв. № К–526), в’юнкого хмелю (інв. № К–533) та друкованими зображеннями (інв. № № К–532, 534 та 536).

Кілька виробів (інв. № № К–529 та 535) прикрашені мініатюрними сюжетами у круглих та овальних медальйонах: Матір Божа, чаша, Спас Нерукотворний, Промениста дельта, хрести. Неординарним за композицією є оздоблення писанки за інв. № К–529 (рис. 2), де хрест у медальйоні обрамлений написом: “ТОГДА ІВИТЕ ЗНАМЕНІЕ ... ІЛ МЛЧНАГО НА НА НЕБЕСИ МАГА” (“Тоді з’явиться знамення сил Чумацького [шляху] на небесах [від] мага”). Мова йде про волхвів, які в народі прозивалися магами.

Ці складні мініатюри виконані найчастіше друком у один чи кілька кольорів (здебільшого це чорно-коричнева, зелені, синя, брунатна барви) у поєднанні з ручною домальовкою фарбами.

Також у колекції є великодні яйця, декоровані пластично-фактурним оздобленням із зображенням хреста, розгорнутої книги, Христа Вседержителя, потира з покрівцем та Великоднього ягняти (інв. № № К–527 та 530, рис. 3).

Усі хрести в колекції НМІУ (інв. № № К–494 – К–500) латинської форми. Їхні розміри в середньому становлять 2,8 × 1,9 × 21 см.

Верхні й бокові поверхні хрестів заокруглені. Їхньому оздобленню притаманний невисокий рельєфний декор, застосування однотонної та поліхромної поливи. Хрести виконані в техніці литва, в нижній частині мають виступ. Іноді біля підніжжя хреста зазначали дату виробництва¹⁸. Так, наприклад, на хресті інв. № К–499 є маркування “1849”. Представлені хрести не мають отворів для кріплення до стіни.

Що стосується функціонального призначення хрестів, дослідники припускають, що це могли бути “хатні” (елементи

14 *Петрякова Ф.* Вказ. праця.

15 *Ферчук А. М.* Вказ. праця.

16 *Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М.* Сторінки історії музею (20–50-ті роки ХХ ст.) // Національний музей історії України: його фундатори та колекції. – Київ, 1999. – С. 18.

17 *Школьна О. В.* Писанки Києво-Межигірської фаянсової фабрики: специфіка фабрикації, стилістика, художні, особливості // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2014. – № 2. – С. 204–208 / [Електронний ресурс]: Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vdakkkm_2014_2_42 (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

18 *Ферчук А. М.* Вказ. праця.

інтер'єру¹⁹) або ж ручні (“цілувальні”) хрести, в яких є невелике потовщення унизу, можливо, воно робило зручнішою фіксацію хреста в руці²⁰.

Фаянсові нап্রেстольні хрести виготовлялися за одним шаблоном, проте колорит розпису варіювався. На лицьовому боці присутнє рельєфне розп'яття Ісуса Христа, який схилив голову ліворуч; додаткове розфарбуванням над головою нагадує напівнімб. Чересла обгорнуті коротким платом. У верхній частині хреста зображено сувій із написом “ІНЦІ” (“Ісус Назарянин, Цар Іудейський”). В нижній частині хреста (в ногах Ісуса) зображено череп зі схрещеними кістками – символ гори Голгофи. Зворотний бік хреста містить зображення голуба та променистої “дельти”²¹.

Один із хрестів (інв. № К-496, рис. 4, 5) є монохромним. Він залишився без розпису за задумом автора або ж його не встигли розписати. На жаль, хрест був розбитий та потребує реставрації. І хоча колекція О. Гансена містила невеликі нап্রেстольні хрести з фаянсу “кольору вершків”, подібні до означеного хреста, стверджувати, що він зі збірки колекціонера, поки що зарано²².

Під час нашого дослідження було визначено розміри, техніку та технологію виконання предметів, тоді як матеріал виготовлення писанок ще вимагає додаткового техніко-технологічного аналізу (професійної експертизи). Серед хрестів наявні ідентичні за формою та іконографією монохромні та поліхромні варіанти.

Атрибуція експонатів показала, що кольорове вирішення було нововведенням. Використання яскравої фарби для декорування культових предметів пояснюється бажанням задовольнити смаки пересічного споживача. Водночас культові вироби КМФФ позначені народним розумінням святих образів, прагненням декоративності, адже їх виготовляли непрофесійні майстри. Подальшого дослідження потребують особливості виробництва таких предметів щодо обсягів і замовлень, а також історія їх побутування²³.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Виставка фаянсових та порцелянових виробів Києво-Межигірської фабрики: каталог. – Київ: Всеукр. історич. музей ім. Т. Шевченка, 1925. – 16 с., іл.
2. Журнал “Антиквар”: Украинское сакральное искусство. # 88 / [Электронный ресурс]: Антиквар: журнал про мистецтво та колекціонування. – Режим доступа: <https://antikvar.ua/antikvar-ukrainskoe-sakralnoe-88/> (дата обращения: 13.12.2018). – Название с экрана.
3. Іванова О. До історії формування колекції виробів Києво-Межигірської фаянсової фабрики (до 140-річчя з дня народження М. Ф. Біляшівського) // Могилянські читання 2007 р. Збірник наукових праць: Музейники ХХ століття – дослідники української сакральної культури / НКПЗ: ред. рада В. Колпакова та ін. – Київ: Фенікс, 2008. – С. 33–44.
4. Іванова О. Межигірський фаянс ХІХ ст. в колекції Національного музею історії України // 100 років колекції Державного музею українського народного декоративного мистецтва: Науковий збірник за матеріалами конференції. – Київ: АртЕк, 2002. – С. 93–105.
5. Івашиків Г. Глиняні хрести: функція, типологія, декор // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. 2009 рік. – Кн. II. – Львів, 2009. – С. 451–456.
6. Искусство: живопись, графика, художественная печать / [ред.-изд. В. С. Кульженко]. – Киев: [Тип. В. С. Кульженко], 1911. – № 6–7. – С. 255–270 / [Электронный ресурс]: Публічна бібліотека імені Лесі Українки міста Києва. – Режим доступа: <http://luki.kiev.ua/elib/index.php/i/834-iskusstvo-kiiev-67-1911> (дата обращения: 14.12.2018). – Название с экрана.
7. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М. Сторінки історії музею (20–50-ті роки ХХ ст.) // Національний музей історії України: його фундатори та колекції. – Київ: 1999. – С. 3–24.
8. Колупаєва А. В. До вивчення предметів з фаянсу та фарфору церковного призначення в Україні // Народознавчі зошити. – 2009. – № 3–4. – С. 401–417 / [Электронный ресурс]: Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2009_3-4_14 (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.
9. Мусяченко П., Деркс М. Межигірський фаянс // Україна: [громад.-літ. іл. місячник.]. – 1954. – № 3. – С. 33.
10. Національний музей українського народного декоративного мистецтва. – Ф. 1. – Оп. 3. – Спр. 4. – Од. 13.
11. Петрякова Ф. Фаянсові хрести, лампади, хатні ікони Києво-Межигір'я (1840–1850) // Історія релігій в Україні. Праці ХІ-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16–19 травня 2001 р.). – Кн. II. – Львів: Логос, 2001. – С. 337–343.
12. Станкевич М. Є. До типології хреста // Родовід. – 1994. – № 8. – С. 58–65 / [Электронный аналог друкованого видання]. – Режим доступа: <http://personal.pu.if.ua/depart/mykhailo.stankevych/resource/file/chrest.pdf> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.
13. Станкевич М., Боньковська С., Василик Р., Герус Л., Забашта Р. Усевидяче око // Словник українського сакрального мистецтва. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2006. – С. 247.
14. Ферчук А. М. Порцеляна і фаянс у збірці Національного музею історії України // Київська старовина. – 1999. – № 4.

19 Івашиків Г. Глиняні хрести: функція, типологія, декор // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. 2009 рік. – Кн. II. – Львів, 2009. – С. 451–456, іл. 2.

20 Станкевич М. Є. До типології хреста // Родовід. – 1994. – № 8. – С. 58–65 / [Электронный аналог друкованого видання]. – Режим доступа: <http://personal.pu.if.ua/depart/mykhailo.stankevych/resource/file/chrest.pdf> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

21 Станкевич М., Боньковська С., Василик Р., Герус Л., Забашта Р. Усевидяче око // Словник українського сакрального мистецтва. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2006. – С. 247.

22 Петрякова Ф. Вказ. праця.

23 Журнал “Антиквар”: Украинское сакральное искусство. # 88 / [Электронный ресурс]: Антиквар: журнал про мистецтво та колекціонування. – Режим доступа: <https://antikvar.ua/antikvar-ukrainskoe-sakralnoe-88/> (дата обращения: 13.12.2018). – Название с экрана.

– С. 89–99.

15. *Школьна О. В.* Колекція Межигірського художнього фаянсу із Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка за матеріалами виставки 1925 р. // Науковий вісник Національного музею історії України. – 2017. – Вип. 2. – С. 153–165 / [Електронний аналог друкованого видання]. – Режим доступу: <http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/136/119> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

16. *Школьна О. В.* Писанки Києво-Межигірської фаянсової фабрики: специфіка фабрикації, стилістика, художні, особливості // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2014. – № 2. – С. 204–208 / [Електронний аналог друкованого видання]: Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vdakkm_2014_2_42 (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

17. *Школьна О.* Хрести в художній культурі Києво-Межигірської фаянсової фабрики: Ансамблі євхаристичних всенощників, настінні Розп'яття, на престольні “Толгофи” // Мистецтвознавство України. – 2014. – Вип. 14. – С. 95–104 / [Електронний ресурс]: Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2014_14_15 (дата звернення: 03.2019). – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Vystavka faiansovykh ta portselianovykh vyrobiv Kyievo-Mezhyhirskoi fabryky: katalog. – Kyiv: Vseukr. istorych. muzei im. T. Shevchenka, 1925. – 16 s., il.

2. Zhurnal ‘Antikvar’: Ukrainское sakralnoe iskusstvo. # 88 / [Elektronnyi resurs]: Antikvar: zhurnal pro mystetstvo ta koleksionuvannya. – Rezhim dostupa: www.antikvar.ua (data obrashcheniya: 13.12.2018). – Nazvanie s ekrana.

3. *Ivanova O.* Do istorii formuvannya koleksii vyrobiv Kyievo-Mezhyhirskoi faiansovoi fabryky (do 140-richchia z dnia narodzhennia M. F. Biliashivskoho) // Mohylianski chytannia 2007 r.: zbirnyk naukovykh prats: Muzeinyky 20 stolittia – doslidnyky ukrainskoi sakralnoi kultury / NKPIKZ: red. rada V. Kolpakova ta in. – K.: Feniks, 2008. – S. 33–44.

4. *Ivanova O.* Mezhyhirskiy faians 19 st. v koleksii Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy // 100 rokiv koleksii Derzhavnogo muzeiu ukrainskoho narodnoho dekoratyvnoho mystetstva: Naukovyi zbirnyk za materialamy konferentsii. – Kyiv: ArtEk, 2002. – S. 93–105.

5. *Ivashkiv H.* Hlyniiani khresty: funktsiia, typolohiia, dekor // Istoriiia relihii v Ukraini. Naukovyi shchorichnyk. 2009 rik. – Kn. 2. – Lviv, 2009. – S. 451–456.

6. Iskusstvo: zhivopys, grafika, khudozhestvennaia pechat / [red.-izd. V. S. Kulzhenko]. – Kiev: [Tip. V. S. Kulzhenko], 1911. – № 6–7. – S. 255–270 / [Elektronnyi resurs]: Publichna biblioteka imeni Lesi Ukrainky mista Kyieva. – Rezhym dostupa: <http://lubl.kiev.ua/elib/index.php/i/834-iskusstvo-kiev-67-1911> (data obrashcheniya: 14.12.2018). – Nazvanie s ekrana.

7. *Kovtaniuk N. H., Shovkopliash H. M.* Storinky istorii muzeiu (20–50-ti roky 20 st.) // Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy: yoho fundatory ta koleksii. – Kyiv, 1999. – S. 3–24.

8. *Kolupaieva A. V.* Do vyvchennia predmetiv z faiansu ta farforu tserkovnoho pryznachennia v Ukraini // Narodoznavchi zoshyty. – 2009. – № 3–4. – S. 401–417 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2009_3-4_14 (data zvernennia: 14.12.2018). – Nazva z ekrana.

9. *Musiienko P., Derks M.* Mezhyhirskiy faians // Ukraina: [hromad.-lit. il. misiachnyk.]. – 1954. – № 3. – S. 33.

10. Natsionalnyi muzei ukrainskoho narodnoho dekoratyvnoho mystetstva. – F. 1. – Op. 3. – Spr. 4. – Od. 13.

11. *Petriakova F.* Faiansovi khresty, lampady, khatni ikony Kyievo-Mezhyhiria (1840–1850) // Istoriiia relihii v Ukraini. Pratsi 11-yi Mizhnarodnoi naukovoii konferentsii (Lviv, 16–19 travnia 2001 r.). – Kn. 2. – Lviv: Lohos, 2001. – S. 337–343.

12. *Stankevych M. Ye.* Do typolohii khresta // Rodovid. – 1994. – № 8. – S. 58–65 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: <http://personal.pu.if.ua/depart/mykhailo.stankevych/resource/file/chrest.pdf> (data zvernennia: 14.12.2018). – Nazva z ekrana.

13. *Stankevych M., Bonkovska S., Vasylyk R., Herus L., Zabashka R.* Usevydiache oko // Slovyk ukrainskoho sakralnoho mystetstva. – Lviv: In-t narodoznavstva NAN Ukrainy, 2006. – S. 247.

14. *Ferchuk A. M.* Portseliana i faians u zbirtsi Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy // Kyivska Starovyna. – 1999. – № 4. – S. 89–99.

15. *Shkolna O. V.* Koleksiia Mezhyhirskoho khudozhnoho faiansu iz Vseukrainskoho istorychnoho muzeiu im. T. H. Shevchenka za materialamy vystavky 1925 r. // Naukovyi visnyk Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy. – 2017. – Вип. 2. – С. 153–165 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: <http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/136/119> (data zvernennia: 14.12.2018). – Nazva z ekrana.

16. *Shkolna O. V.* Pysanky Kyievo-Mezhyhirskoi faiansovoi fabryky: spetsyfika fabrykatsii, stylistyka, khudozhni, osoblyvosti // Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv. – 2014. – № 2. – S. 204–208 / [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdakkm_2014_2_42.pdf (data zvernennia: 14.12.2018). – Nazva z ekrana.

17. *Shkolna O.* Khresty v khudozhnii kulturi Kyievo-Mezhyhirskoi faiansovoi fabryky: Ansambli yevkharystychnykh vsenoshchnykiv, nastinni Rozpiattia, na prestolni “Holhofy” // Mystetstvoznavstvo Ukrainy. – 2014. – Вуп. 14. – С. 95–104 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2014_14_15. – Nazva z ekrana.

Перелік ілюстрацій:

Рис. 1. Ікона “Воскресіння”. Інв. № К–505

Рис. 2. Яйце великодне. Інв. № К–529

Рис. 3. Яйце великодне. Інв. № К–530

Рис. 4. Хрест “Розп'яття” (лицьовий бік). Інв. № К–496

Рис. 1

Рис. 4

Рис. 5